

Lp Rait Maruste
põhiseaduskomisjon
Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee
pohiseaduskomisjon@riigikogu.ee

18.04.2013

Eesti Inimõiguste Keskuse seisukohad kohtunik Villem Lapimaa arvamusele ning Siseministeeriumi kommentaaridele ja muudatusettepanekutele

Käesolevaga edastan Eesti Inimõiguste Keskuse seisukohad kohtunik Villem Lapimaa arvamusele ning Siseministeeriumi kommentaaridele ning muudatusettepanekutele Riigikogu menetluses oleva eelnõu 354 SE kohta.

Oleme jätkuvalt seisukohalt, et varjupaigataotlejate kinnipidamine peab olema viimane võimalik vahend, kui ükski teine alternatiiv ei toimi. Varjupaigataotlejate süstemaatiline kinnipidamine osana vastuvõtu- või tuvastamismenetlusest peab olema õigusaktidega välistatud. Eelnõu sõnastus peab neid põhimõtteid selgelt jälgima. Kommenteerime Villem Lapimaa arvamuse ja Siseministeeriumi seisukohti sellele.

1. Varjupaigataotlejate kinnipidamise alused

Villem Lapimaa: "Seadusest peaks selgelt välja tulema, et kui tuvastatud ei ole varjupaiga taotlemise õiguse kuritarvitamist, tuleb kinnipidamine väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse (edaspidi VSS-i) alusel lõpetada, kui isik on esitanud varjupaigataotluse ja kui seda taotlust ikka alles menetletakse (vt KJ arvamus asjas nr C534/11). VSK-s viibimise ajal varjupaigataotluse esitamise korral tuleb halduskohtult koheselt taotleda luba kinnipidamiseks välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse (edaspidi VRKS) alusel."

Siseministeerium: "Siseministeerium leiab, et varjupaigaõiguse kuritarvitamist peaks hindama halduskohus. Kui varjupaigataotluse esitab väljasaadetav, tuleb Politsei- ja Piirivalveametil või Kaitsepolitseiametil taotleda mõistliku tähtaja jooksul halduskohtult luba isiku kinnipidamiseks välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse alusel. Sel juhul välismaalase väljasaatmine ning tema väljasaatmise eesmärgil kinnipidamise tähtaeg peatub kuni varjupaigataotluse suhtes tehtud otsuseni."

EIK ei ole nõus Siseministeeriumi pakutud § 36¹ (7) muudatustega eelnõus, sest sätte pakutud sõnastusest tuleneb eeldus isikut kinni pidada ning selleks luba taotleda. See ei tohiks nii olla. Pigem peaks olema säte, mis ütleb, et varjupaigataotlejad vabastatakse ja erandina sätestada põhjused, mil tohib neid edasi kinni pidada. Pakume võimaliku sõnastuse:

(7) Väljasaadetav vabastatakse kui ta esitab kinnipidamiskeskuses kinnipidamise ajal või väljasaatmise käigus varjupaigataotluse, välja arvatud juhul kui Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet taotleb halduskohtult 72 tunni jooksul varjupaigataotluse esitamisest

arvates luba varjupaigataotleja jätkuvaks kinnipidamiseks käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud alusel ning käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud arvestades, kuid mitte kauemaks kui kaheks kuuks.

Varjupaigamenetluses ei saa tagada teist menetlust (väljasaatmismenetlust), vaid ainult käimasolevat ehk siis varjupaigamenetlust. Mingit sellist ülddist normi, mis annab aluse automaatseks pikendamiseks ei luba Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon, EIK kohtulahendid, Eesti Vabariigi põhiseadus. Sellel seisukohal on olnud ÜRO Pagulaste Ülemkomissariaat, Eesti Vabariigi õiguskantsler ja Eesti Inimõiguste Keskus. Oleme sellele ka varem tähelepanu pööranud.

EIK teeb täiendava ettepaneku muuta eelnõu § 36¹ Kinnipidamise alused lg 3 p 4 järgnevalt:

4) varjupaigataotluse menetlemisel tähtsust omavate asjaolude väljaselgitamiseks, mida ei ole isikut kinni pidamata võimalik välja selgitada (direktiivis: „*which could not be obtained in the absence of detention*“), eelkõige juhul kui on olemas põgenemise oht;

Samuti ei ole sama lõike punkti 6 puhul kajastatud täpselt direktiivis sätestatu: punkt 6 on hetkel sõnastatud:

6) kui on põhjendatud alust arvata, et isik on esitanud varjupaigataotluse lahkumiskohustuse edasilükkamiseks või väljasaatmise vältimiseks;

Siin ei ole kajastatud seda, mis on sätestatud direktiivis: „*when he/she is detained subject to a return procedure under Directive 2008/115/EC in order to prepare the return and/or carry on the removal process and the Member State can substantiate on the basis of objective criteria, including that he/she already had the opportunity to access the asylum procedure*“, mis on väga olulised hindamaks põhjendatust. Seega sellised kaalutlused peaksid kindlasti olema siin aluses esindatud.

Juhime tähelepanu ka sellele, et kohtunikke tuleb varjupaigataotlejate valdkonnas rohkem koolitada, et nad oskaksid paremini vahet teha varjupaigataotlejatel ning varjupaigaõiguse kuritarvitajatel.

2. Aluste kohaldamine lühiajalisele vs pikaajalisele kinnipidamisele

Villem Lapimaa: “Eelnõu § 34.1 lg 3 p-d 1-3 peaks olema kohaldatavad üksnes lühiajalise kinnipidamise korral, sest varjupaigataotleja puhul on tavaline, et tema isikuandmed vajavad täpsustamist. Punkti 4 esimene osa on arusaamatu, põgenemise oht võib jääda, kuna liigitub avaliku korra kaitse alla. Punkt 5 kordab lõiget 1 ega saa olla eraldi kinnipidamise alus.”

Nõustume Villem Lapimaaga selles küsimuses täielikult. Oleme samu seisukohti väljendanud ka oma varasemates arvamustes ning palunud nendel alustel kinnipidamist piirata 48 tunniga.

Rõhutame, et oleme jätkuvalt Siseministeeriumiga eriarvamusel aluste kooskõla osas direktiiviga. Samuti ei ole Siseministeerium oma seisukohas põhjendanud hinnangut, justkui on direktiivis toodud alused kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Direktiivis toodud alused väljendavad eelkõige liikmesriikide poliitilist tahet võidelda tõhusalt

varjupaigasüsteemi kuritarvitamise vastu ning ei pruugi olla rahvusvahelise õigusega kooskõlas.

3. Varjupaigataotleja kinnipidamine kauem kui 18 kuud

Villem Lapimaa: "VSS § 24 lg 1-1 - isiku kinnipidamine 18 kuu jooksul, millest arvestatakse maha välismaalase poolt esitatud rahvusvahelise kaitse saamise taotluse menetlemise aeg. See ei ole kindlasti kooskõlas direktiivi 2008/115 art 15 p-ga 5. Seda on selgitatud Euroopa Kohtu otsuses C-357/09 (Said Shamilovich Kadzoev)"

Eesti Inimõiguste Keskus on nõus kohtunik Lapimaaga ja leiab samuti, et maksimaalne tähtaeg isiku kinnipidamiseks ükskõik millise menetluse teostamiseks peaks olema 18 kuud. Juhul kui riik soovib väljasaatmismenetluses ja varjupaigamenetluses mõlemas isikut kinni pidada kuni 18 kuud, siis tuleks vahepeal väljasaatmismenetlus lihtsalt lõpetada ning isiku staatus oleks vaid varjupaigataotleja staatus koos kõigi selleks ette nähtud hüvedega. 18 kuud peaks olema piisav, et saada selgeks, kas isik saab rahvusvahelist kaitset ning kas tema väljasaatmine on perspektiivitu. Juhime siinkohal tähelepanu, et Eesti praktikas toimunud juhtumile, mille korral hoiti varjupaigataotlejast 16-aastast Afghani päritolu poissi väljasaatmiskeskuses 23 kuud, kohtunik Enno Loonurm keeldus talle riigi õigusabi andmast kuna Eestis puuduvad dari keelt kõnelevad advokaadid ning isik vabastati 6000 eurose arvega majutusteenuste eest PPA poolt. Selliseid kaasusi tuleb edaspidi vältida.

Lugupidamisega,

Kari Käsper

Anne Veerpalu anne.veerpalu@humanrights.ee